

Коханенко Ю.П., молодший науковий співробітник Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» (м. Київ, Україна)

МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС «ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ КРУТ» — ОДИН З ЦЕНТРІВ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті наголошено на важливості військово-патріотичного виховання підростаючого покоління особливо в умовах російської збройної агресії проти України, охарактеризовано особливості формування патріотичних почуттів у молоді під час проведення екскурсій в музеї, розкрито патріотично-виховний потенціал експозиції: документів, фотографій, відео; доведено, що матеріали виставки «Герої не вмирають», присвяченої 18–19-річним юнакам, які загинули, захищаючи тимчасово окуповані території в Донецькій та Луганській областях, сприяють формуванню національної самосвідомості особистості.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, патріотизм, національна самосвідомість, музейна експозиція, подвиг, юні захисники, Батьківщина, герої, Крути.

Обґрунтування теми статті. Нині Україна переживає не найкращі часи. Події на Майдані 2013 року та Антитерористична операція на Сході України сколихнули все українське суспільство. На захист Батьківщини пішли юнаки, які не вміли тримати зброю в руках. Саме тоді Україна побачила справжніх патріотів, саме вони боронили її незалежність і суверенітет ціною власного життя.

Патріотами не народжуються, ними стають. Патріотизм — це любов до Батьківщини, гордість за свій народ, шанобливе ставлення до мови, культури, традицій, історії, повага до національних символів: герба та прапора. На жаль, і сьогодні наша держава потребує захисників, проте бачимо багато випадків відмови від виконання військового обов'язку. Причиною цього є неналежне й недостатнє формування патріотичних почуттів та національної свідомості підростаючого покоління.

Питанням національно-патріотичного виховання вже присвячено деякі праці. Змістовні поради в цьому напрямку дають Белоусова Н.Г. [1], Гайда Л.А. [2], В. Гонський [3], Чорна К.І. [4, 5]. Зазначені дослідження складають вагомий науковий доробок, але ще немає публікацій про військово-патріотичне виховання молоді в процесі відвідування Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут».

Метою статті є розкриття значущості Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» для формування військово-патріотичних якостей підростаючого покоління на основі ознайомлення та осмислення його матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на суспільнополітичну ситуацію, що нині склалася в Україні, виховання в молоді почуття патріотизму та формування активної громадської позиції стають особливо актуальними. Національно-патріотичне ви-

ховання починається в сім'ї, садочку, школі. Батьки, вихователі, педагоги вчать дітей любити Батьківщину, шанувати державну символіку: прапор, гімн, герб. Важливу роль у формуванні патріотичних почуттів мають історичні знання про минуле й сучасне нашого народу, української державності, адже патріотичне виховання традиційно пов'язане з найбільш героїчними, але іноді й з найбільш трагічними сторінками вітчизняної історії. Військово-патріотичне виховання має формуватися на прикладах мужності й героїзму українських захисників: Війська Запорозького, українських січових Стрільців, армій УНР, Української повстанської армії, героїв Небесної Сотні, учасників АТО. Невичерпним джерелом патріотичного виховання підростаючого покоління є військово-історичні музеї.

Одним із таких осередків став Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут». Це місце зберегло спогади про історію, яка є кращим прикладом патріотизму, мужності, жертвності та героїзму. Мета роботи Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» — висвітлити подію, що назавжди залишиться подвигом українського студентства, яке наперекір усьому встало на захист своєї державності, проявило національну свідомість і відданість Батьківщині.

Як відомо, 29 січня 1918 року біля залізничної станції Крути Борзнянського району, Чернігівської області відбувся бій між збройними формуваннями УНР з військами більшовицької Росії. З української сторони на захист Батьківщини стали юнкери військової школи ім. Богдана Хмельницького, студенти університету ім. Святого Володимира та новоутвореного Українського народного університету, учні П Кирило-Мефодіївського братства гімназії. Протистояла їм вишколена, загартована у боях більшовицька армія під командуванням Михайла Муравйова. Військові сили

були нерівні — близько 600 чоловік українських захисників проти майже 6000 російських вояк. Бій тривав протягом 5–6 годин. Коли втрати з української сторони досягли 50 відсотків, командуючий українськими військами Аверкій Гончаренко віддав наказ відступати. Повернувшись до ешелону, юні захисники помітили, що не вистачає однієї чоти (близько 35 чоловік) студентського куреня Січових Стрільців. Заблукавши в темряві під час відступу, юні захисники пішли на світло в станційному будинку і потрапили в полон. Усю ніч над ними безжально знущалися більшовицькі комісари, а на ранок розстріляли українських захисників.

Екскурсія починається на подвір'ї, де знаходиться насипний курган з металевим хрестом і пам'ятною дошкою, на якій написано: «Тут береже Україна вічний сон молодих синів своїх, які загинули героїською смертю у борні за її волю під Крутами 29 січня 1918 року». Побудовано за кошти братства «Броди-Лев». Під курганом розміщено 27 бетонних стовпчиків з металевими табличками з написами подяки від кожної області України, міст Києва й Сімферополя та Криму. У пам'ять студентам — монумент у вигляді колони, яка є копією однієї з колон Київського університету ім. Святого Володимира, тому що більшість юнаків, які брали участь у бою, навчалися саме в ньому. У пам'ять гімназістам — скульптурна композиція: бронзова гімназійна шинель на гранітних плитах.

Через дорогу від меморіалу відтворено залізничний перон м. Києва поч. ХХ ст., на якому з обох боків розташовано 7 старовинних вагонів. З перону, у подібних до тогочасних вагонах студенти й гімназисти відправлялися з київського вокзалу на станцію Крути у бій, у вічність, у безсмертя. Доповнює експозицію платформа з 76 мм протитанковою гарматою 1927 року, паротяг Ер–799-13.

Музейна експозиція зберігає пам'ять про минуле, передає її як естафету нащадкам. Розповідь про події під Крутами 29 січня 1918 року впливає на формування національної свідомості, почуття патріотизму, є джерелом духовного розвитку. До уваги відвідувачів представлено копії документів та фотографії, які розповідають про дореволюційний Київ, події революції 1917 року, створення українських збройних сил, висвітлюють причини, що призвели до наступу Радянської Росії проти Української Народної Республіки. Воскресити справи і вчинки людей, дати їм правильну оцінку допомагають експонати, присвячені власне бою під Крутами й подіям, які з ним пов'язані: фото українських захисників та агресорів, заколоту в м. Києві, відомому як «Січневе повстання». Матеріали експозиції свідчать про подальшу боротьбу українців за національну державність пов'язану з подіями 1918–1921 рр.: УНР доби Директорії, ЗУНР. Також є документальні свідчення, що герої Крут, по-звірячому розстріляні воюючими Михайла Муравйова, були прикладом для наступних патріотів — борців за незалежність. Особливий інтерес у відвідувачів викликають такі експонати, як карта «Україна в боротьбі за національну державність 1917–1921 рр.», металева грубка, за допомогою якої опалювалися в той час вагони, кулемет Максима, уніформа військових минулих часів. Розповідь про бій під Крутами завершується переглядом документального фільму «Памяті героїв Крут присвячується...» про створення музею та події, що відбувалися 29 січня 1918 року. Перегляд відео допомагає відтворити, «реконструювати» події минулого, ще раз переконатися в героїзмі юних крутянців.

Завдання екскурсовода — за час екскурсії, яка триває близько години, донести до дітей та молоді факти і приклади самопожертви й патріотизму юних захисників

того часу, орієнтувати молоде покоління на загальнолюдські цінності: допомогу один одному, повагу, ціну життя, гуманізм. Це сприяє тому, що юні відвідувачі починають усвідомлювати: крутянці, які боронили Вітчизну більше ніж 100 років тому, були в такому ж віці, як і вони зараз. У них з'являється почуття відповідальності за країну, пробуджується національна свідомість та патріотизм. Натхненні подвигами юних героїв, полеглих за незалежність і добробут своєї держави, маленькі відвідувачі стають серйозними, розсудливими, впевненими у своїх силах, починають розуміти, що незалежність і свобода має дорогу ціну — людське життя.

В окремому вагоні розміщено виставку, присвячену учасникам АТО, які загинули у віці 18–19 років, захищаючи незалежність та суверенність нашої держави на Сході України. Таким чином проводимо паралель між юнаками, які 100 років тому віддавали життя за Україну, та сучасними героями. Тут зберігаються оригінальні речі — предмети російсько-української війни, зібрані під час поїздок по місцях бойового шляху: короб для патронів, фрагменти гранатометів «Фагот» та РПГ-7, хвостової частини пострілу РПГ, гільзи крупнокаліберних снарядів, корпус з вистріляного реактивного снаряду 9М22 від РСЗВ «Град», контейнери ПТУР 9К112 та ПТУР 9М113, гільза 100 мм від «Рапіри», 125 мм міна уламково-фугасна, ящики для патронів, рештки розплавленого, посіченого осколками синьо-жовтого прапора. Не менш достойні уваги речі військовиків: пошкоджений казанок для їжі, пробита кулями плита з бронежилета, понівечені металеві шоломи зразка 1968 року та каска кевларова. Є експонат, який привертає увагу найбільше — це стенд зі світлинами військових, які загинули в період з травня 2014 — листопад 2016 рр. Поєднують їх роки народження: 1994–1997. При-

кладом для юних відвідувачів є добровольці Вадим Наумов, убитий у віці 19 років, та Георгій Тороповський — у 18, їхні фото розміщені по обидві сторони зали-ваго-

ну. Відвідувачі вшановують подвиг героїв Крут 29 січня 1918 року та схиляють голови за 18–19-річними добровольцями — учасниками бойових дій на Сході України.

Фото 1. Капелан Дмитрій Присяжний провів духовно-патріотичну прощу

Фото 2. На урочистостях з нагоди 101-ї річниці подвигу героїв Крут вихованці Чернігівського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою

З моменту відкриття й до наших днів філія Національного військово-історичного музею України — Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут» є одним з центрів національно-патріотичного виховання молоді. Щороку 29 січня на тери-

торії музею проходять урочистості з нагоди річниці подвигу героїв Крут. Мета заходів — відзначити подвиг героїв Крут і вшанувати пам'ять бійців АТО, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність країни. Учні

Барського коледжу транспорту та будівництва Національного транспортного університету складають присягу на вірність Україні. Також щороку до музею приїздять пластуни Пластового куреня ч. 75 ім. Героїв бою під Крутами та вихованці Української академії лідерства. Учасники

заходу вшановують пам'ять героїв, проводять теренову гру, запалюють смолоскипи біля пам'ятного знака. Щороку в День Державного Прапора на території музею проводяться урочистості: найуспішнішим школярам Чернігівщини вручають паспорти громадян України.

Фото 3. Учні Конотопської спеціалізованої школи № 3

Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут» набув популярності серед молодіжних громадських організацій різних куточків України. Музей відвідали представники Молодіжної громадської організації «Сонячна Січ» з Івано-Франківської області, учасники Кролевецького молодіжного клубу «Джура», учнівська молодь Чернігівського обласного центру науково-технічної творчості, пластуни з куреня число 48 ім. Слави Стецько, куреня число 83 ім. Кліма Савура, куреня число 9 ім. Василя Стуса, мешканці наметового табору «Карпилівська Січ», молодь з церкви Євангелістів Христового братства; футболісти футбольного клубу «Фортуна» з м. Києва; вихованці табору спілки української молоді «Творці майбутнього» з м. Чернігова. *Діти з м. Конотоп виготовили 240 паперових*

птахів та розмістили їх на банері до 100-ї річниці бою під Крутами, а учні з с. Крути на території Меморіалу читали поезії про цю трагічну подію в історії України. Молодь вклоняється пам'яті юних захисників української державності. У світлі нинішніх подій в Україні відчуває велич подвигу захисників Крут.

Військово-історичний музей, зокрема Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут». є джерелом духовного, національного, військово-патріотичного виховання молоді. Відвідування такого музею допомагає розширити знання з історії, адже це шлях в минуле власними очима, дати об'єктивну оцінку ролі українського війська в українській історії, на прикладі видатних історичних постатей усвідомити важливу роль особи в історичному про-

цесі, осмислити свою спадщину, що ти нащадок сміливих, незламних, сильних духом людей, що ти — майбутній захисник своєї Батьківщини. Результатом патріотичного виховання має бути людина, яка

цінить, любить та береже свою Батьківщину, мову й традиції, відчуває гордість, що вона є громадянином України, має причетність до створення історії та несе відповідальність за її майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоусова Н.Г. Музейна справа як засіб формування патріотичних якостей школярів // Таврійський вісник освіти. — 2015. — № 4(52). С. 108–112.
2. Гайда Л.А. Музей у навчальному закладі / Л.А. Гайда. — К. :Шк.світ, 2009. — 128 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави// В.Гонський. — Рідна школа. — 2001 — № 2. — С. 9–14.
4. Чорна К.І. Патріотизм — духовна цінність молодих громадян України // Цінності освіти виховання. Науково-методичний збірник/ За заг. ред. О.В. Сухомлинської. — К., 1997. — С. 209–211.
5. Чорна К.І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста. Науково-методичний посібник. — К. : ТОВ «ХІК», 2004. — 96 с.

*Kokhanenko Y.P., junior researcher
of the Memorial Complex “The Memory
of the Heroes of Krut”
(Kyiv, Ukraine)*

MEMORIAL COMPLEX “THE MEMORY OF THE HEROES OF KRUT” AS ONE FROM THE CENTERS OF MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH

Summary

The article emphasizes the importance of military-patriotic education of the younger generation, especially in the Anti-Terrorist Operation, describes the peculiarities of patriotic feelings in young people during a tour of the museum, reveals the patriotic and educational potential of the exhibition: documents, photos, videos; It is proved that the materials of the exhibition “Heroes do not die”, dedicated to 18–19-year-olds who died defending the temporarily occupied territories in Donetsk and Luhansk regions, contribute to the formation of national identity.

Key words: *military-patriotic education, patriotism, national self-consciousness, museum exposition, feat, young defenders, Motherland, heroes.*